

Demokratin i Västeuropa

Då man i Västerlandet, och främst i Västeuropa, för ett kvartsekel sedan diskuterade demokratin kris avsågs främst det förhållandet att mot folkstyrelsen fientliga riktningar — kommunism, fascism, nazism — gick framåt och i vissa länder hotade eller störtade det på politisk frihet och av statsmakten oberoende partier grundade systemet. Då man i dag i en rad länder diskuterar demokratin är det i stort sett andra förutsättningar och andra synpunkter som står i förgrunden. I de flesta västeuropeiska länder — och detta gäller än mer de anglosaxiska regimerna på andra sidan haven — framstår de totalitära rörelserna inte som någon fara. Fascism och nazism är efter andra världskriget, åtminstone tills vidare, diskrediterade, och rörelser som anknyter till eller påminner om denna terrorism i nationalismens tecken har endast på några få håll, främst i Frankrike och Italien, haft någon som helst betydelse efter andra världskriget. Kommunismen har likaså endast i ett fåtal länder framträtt som ett hot, ehuru starkare än högerextremismen; det gäller Finland och, typiskt nog, de stora latinska demokratier där även den klart reaktionära oppositionen mot demokratin nått en viss styrka. I övrigt bekänner sig alla de i Västeuropa verksamma partierna av någon betydelse till folkstyrelsens frihetsprincip och har i stort sett följt den bestående ordningens regler för den politiska maktstriden.

De stater där totalitära riktningar, främst kommunismen, försvårat systemets funktionering och/eller hotat dess existens skall i denna översikt inte närmare beröras. Finland, med dess beroende av Ryssland och dess hemliga eller öppna eftergifter för ryska aktioner, är ett kapitel för sig, välkänt och ofta diskuterat i Sverige. I detta land har demokratin besvärligheter till stor del berott på kombinationen av ryskt hot, en stark kommunism och ett system med många partier, som föranlett ständiga regeringskriser och stundom nästan oöverstigliga svårigheter att bilda regering.

De sistnämnda faktorerna är också karaktäristiska för Frankrike och Italien. I Frankrike före de Gaulle var det, med en tredjedel av nationalförsamlingen i kommunisternas eller den poujadistiska reaktionens ägo, nära nog omöjligt att få till stånd en stabil och handlingskraftig styrelse. Den femte republiken innebär från en synpunkt ett stärkande av enhetskänslan, fastheten och handlingskraften, från en annan ett steg i totalitär riktning. Hur experimentet utfaller kan ännu inte bedömas. Ännu bevaras så gott som oförkränkt den politiska friheten, men risken för att den nya republiken under kamp mot en stigande opposition skall närma sig diktaturen finns där även i deras syn som är övertygade om de Gaulles goda vilja.

DEMOKRATIER O CH DIKTATURER

□ DEMOKRATIER;
DEMOKRATISKA PARTIER

■ DIKTATURER;
DIKTATURANHÄNGARE

Staplarna på kartan visar den andel av väljarkåren som demokratiska partier och diktaturanhängare vann vid senaste allmänna val i länder där antidemokratiska partier deltar i valen. Italiens grå stapel representerar både kommunister, 22 proc. och nyfascister, 4,5 proc. För övriga länder utgörs den högra stapeln av kommunister.

I Italien har parlamentarismen fungerat bättre, främst beroende på att det kristligt demokratiska partiet haft en mycket stark, tidvis dominerande ställning. Men mot regimen står liksom tidigare i Frankrike omkring en tredjedel av folket och dess representanter (Nenni socialister med 14 procent oräknade); kommunisterna erövrade vid förra årets val nära 23 procent av rösterna, monarkisterna och nyfascisterna vardera bortåt 5 procent. Under senare tid har Italien styrts av en koalition av kristliga demokrater och socialdemokrater med svagast möjliga majoritet: 296 mandat av 596, varav blott 23 tillhört det socialdemokratiska stödpartiet. För närvarande sitter en kristlig-demokratisk minoritetsregering. Det är inte obegripligt att man på många håll i Italien i detta läge med avund och spirande aspirationer betraktat vad som hänt i Frankrike — men någon general eller politiker som kunde handla i de Gaulles efterföljd skönjes inte.

De övriga västeuropeiska demokratierna av något format — de tre skandinaviska, England, Holland och Belgien, Schweiz och Österrike, Västtyskland — har varit framgångsrika åtminstone i den meningen att systemet fungerat utan större friktion och att de totalitära (kommunistiska) riktningarna varit ytterligt svaga. Regeringarna har varit stabila, i flera fall till den grad stabila att de förblivit partimässigt oförändrade under hela den efterkrigstid som vi här behandlar; de har i regel kunnat påräkna en någorlunda klar och fast, stundom en överväldigande majoritet i parlamentet; de demokratiska partiernas antal har varit begränsat; kommunisternas andel i representationen har i huvudsak gått tillbaka och växlar vid de senaste valen från två till fem procent. I dessa nio stater kan man, utan överdrift, tala om en parlamentarism som lyckats — vare sig ett parti eller en koalition eller alla partier i gemenskap suttit vid makten eller regeringsinnehavet enligt

det klassiska systemet växlat mellan skilda partier.

Ändå diskuterar man om den parlamentariska demokratins svårigheter och svagheter i dessa länder, en diskussion som ofta starkt erinrar om den svenska. Då vi går in på denna debatt är det också nödvändigt att något närmare belysa den skiftande utformning folkstyrelsen fått i de lyckade demokratierna.